

NOI CERCETĂRI ÎN RELAȚIILE ECONOMICE ROMÂN- BELGIENE (BISSCHOP-POUMAY)

Ionel Munteanu*

Abstract: *In this article, we have proposed to bring a surplus of information regarding the first Romanian-Belgian trade exchanges, starting from the research of historians. At the same time, the present text provides much more information about the activities of the first Belgian diplomats L. Bisschop and J. Poumay at the mouths of the Danube ports, Galati and Brăila. We mention that the two Belgian consuls were active in rather difficult times, as Moldova and Wallachia were still under Ottoman sovereignty, which did not offer full freedom to Romanian-Belgian exchanges.*

A lot of attention is given to the banker Poumay due to his activity in the Romanian Principality for about twenty years, developing the economic exchanges between the two countries by bringing in new commercial companies, introducing new transport lines, changing and modernizing commercial treaties, etc. All these events took place simultaneously with the modernization of the Romanian Principalities, the Belgian diplomat also being a witness to Romanian history. We will note in the following pages the fact that despite the incidents that took place after 1869, Poumay remained loyal to the Romanian-Belgian trade until his death, occupying a privileged place in the history of Romanians and beyond.

Keywords: L. Bisschop, Poumay, diplomatie, commercial companies, Poumay Bank.

Analiza relațiilor economice între secolele ale XIX-lea și al XX-lea poate fi considerată unul dintre cele mai importante și complicate demersuri privitoare la perioada respectivă. Trecerea de la secolul al XIX-lea la liberalism nu a fost deloc ușoară pentru industriași, în cazul cărora producția și vânzarea depindeau de prețul concurenței. Pentru a înțelege mai clar, trebuie amintit faptul că în secolul al XIX-lea a predominat economia individuală, în care prețul era instabil. Apariția concurenței pe piață a adus stabilitatea prețurilor, determinându-i pe diferiții actori să ajungă la un preț comun. Putem astfel susține că secolul al XX-lea a reprezentat secolul liberei concurențe sau secolul organizării.

„Rutina, empirismul, cunoașterea proceselor de fabricație și de vindere” nu mai constituie „cheia succesului”. Adaptarea la cerințele vremii, inventarea de procese industriale sau cunoașterea aprofundată a tehnicilor sunt noile „principii” de triumf pe piața economică națională și internațională¹. Autorul articolului afirmă în continuare că succesul pe piața economică este de partea popoarelor pline de energie și pătrunse de noile cunoștințe „germanice”, unde curentul

* Doctorand, Universitatea din București, Facultatea de Istorie; e-mail: ionelmunteanu20@yahoo.com

¹ Camille Jacquart, *La renaissance économique de la Belgique*, fasc. I, Collection d'études publiée par Le Crédit Anversois, Imprimeur de Roi, Bruxelles-Goemaere, 1919, p. 15-23.

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXI, 2022, Supliment nr. 2, p. 129-142.

electric și invențiile chimice par să domine piața mondială. Practicarea ideii dezvoltării societăților în alte state a îngreunat și mai mult economia națională de stat, care este nevoită să se adapteze noilor principii și probleme. Pentru a supraviețui și a pune în aplicare noile principii economice, „nu trebuie să te apropie” de concurent, ci „să contribui” alături de el. De asemenea, „inteligenta și cultura generală” sunt următorii doi factori de succes².

Clasa politică revoluționară belgiană de la 1830-1831 dorea ca viitori diplomați să reprezinte interesele țării atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere economic. Aceștia trebuiau să îndeplinească mai multe condiții, între care și cunoștințe solide despre instituțiile țării, istorie, drept și comerț. Comportamentul și limbajul acestora față de instituții și familia regală trebuiau respectate cu strictețe. Pentru a deveni secretar de clasa a II-a, fiecare concurent trebuia să treacă de primul examen. După trei ani de activitate, acesta putea deveni secretar de prima clasă. Funcția de consilier sau reprezentant comercial se acorda după cinci ani de prestație. Legea belgiană prevedea trei clase de șefi de misiuni: prima clasă cuprindea trimiși extraordinari și miniștri plenipotențieri, clasa a doua cuprindea miniștrii rezidenți, iar ultima clasă era formată din atașați comerciali. Oferirea postului de atașat comercial unui cetățean străin a fost permisă de legea belgiană, postul fiind oferit în funcție de titlul, realizările și meritele acestuia³. Istoricii belgieni au observat că majoritatea posturilor de consuli sau atașați pentru legație erau de origine flamandă, valonii fiind iritați de legea guvernamentală. Acest lucru se datorează faptului că în primii ani, guvernul belgian cerea și cunoașterea limbii olandeze pentru a putea candida ca diplomat. Toată această „recriminare” a continuat până în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea⁴.

Pentru ca Belgia să poată activa pe piața românească, deschiderea consulatelor a devenit o necesitate. Primul consulat belgian din Principatele Române a fost înființat în 1838, la Galați. Al doilea a fost creat la Brăila, apoi cel de-al treilea, la București, urmate de altele, mult mai târziu, la Craiova, Iași, Constanța și Sulina. La 4 mai 1842, Louis Bisschop a fost numit primul consul belgian la București, urmat de Jacques Poumay, în 1850. Odată cu instalarea

² Dr. A.J. D'Ailly, *Een halve eeuw Pangermanisme in Belgie. Bladzijden uit der geschiedenis der Duitse propoganda in Belgie gedurende de jaren 1845-1895*, broșură publicată de Bond van Neutrale Landen Afdeling Nederland, Amsterdam, ianuarie 1918, p.7-20.

³ Nicole Carcan-Chanel, Martine Delsemme, *Agents diplomatique Belges Étrangers aux XIXe et XXe siècles. Deux études économiques et sociales*, Éditions de l'Institut de Sociologie, Université Libre de Bruxelles, 1968, p. 10-14 (Fiecare agent comercial trebuia să cunoască atât comerțul țării sale, cât și comerțul țării în care avea să activeze. Unul dintre cursurile pe care diplomații și atașații comerciali belgieni erau obligați să-l parcurgă după 15 octombrie 1841 a fost „Système commercial des Principaux États de l'Europe. Produits du sol de la Belgique. Fabrique. Importations. Exportations”).

⁴ *Ibidem*, p. 18-19.

consulului general Pietters Sliegert, în 1868, România și-a putut dezvolta și mai mult relațiile comerciale și industriale cu Belgia. La 13 ianuarie 1859, secția consulară din București a fost ridicată la gradul de consulat general, datorită eforturilor și insistențelor diplomatului belgian Jacques Poumay⁵. După câteva luni petrecute la București⁶, Poumay este susținut și recomandat de industriașii belgieni pentru a fi numit noul consul belgian⁷. Acesta promisese ministrului de externe de la Bruxelles că va căuta noi resurse economice în Principatele Române, în vederea dezvoltării industriei și comerțului belgian⁸.

În studiul de față dorim să prezentăm evoluția relațiilor economice româno-belgiene, care au depins întotdeauna de modernizarea Principatelor Române. Subiectul analizat joacă un rol secundar în istoria generală a românilor, însă are un rol principal în ceea ce privește istoria economică din spațiul românesc în secolul al XIX-lea. Primele cercetări au fost realizate, printre alții, de către istoricii Aurel Filimon și Gheorghe Platon. Plecând de la lucrările acestora, dorim să aducem la lumină informații inedite menite să completeze cercetările efectuate până în prezent și să acopere câteva lacune din istoriografia autohtonă. Relațiile celor două țări nu s-au dezvoltat doar din punct de vedere economic, ci și din punct de vedere cultural, politic și social. Între cele două țări europene au existat mai multe stereotipuri care demonstrează formula că România este „Belgia Orientală” precum: susținerea unirii Principatelor Române în presa și parlamentul belgian, adoptarea primei constituții române după model belgian, dorința aducerii

⁵ Viorica Moisuc, *Percepția opiniei românești asupra Belgiei și realitatea românească în percepția belgiană*, în vol. *175 de ani de relații diplomatice româno-belgiene. România și Belgia, dinamica relațiilor politico-diplomatice, economice și culturale în perioada formării și consolidării statului-națiune, între 1838-1916*, coord. Philippe Beke, vol. 1, Bruxelles-București, 2013, p. 87-88 [infra: *175 de ani de relații diplomatice româno-belgiene ...*] (Louis Bisschop a fost numit consul al Belgiei în Principatele Române datorită experienței sale de comerciant în Persia. Acesta a fost propus de către Ministrul de Interne Jean-Baptiste Nothomb, dar și la recomandările negociatorilor din Anvers. Informații preluate din Arhivele Ministerului Afacerilor Externe București, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest. Correspondance de Bissechop et Poumay*, nr. personal 989, prima parte, Raport către „Monsieur le Ministre” din 13 și 19 mai 1842, f. 1) [infra: MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest ...*].

⁶ MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest ...*, document nenumărat din 3 aprilie 1851, copie din 12 martie 1851, f. 1-2 (Primele întreprinderi belgiene prezente la București au fost „Van den Bosschen Freres & Janssens” originare din Tirlemont. Zahărul rafinat și lâna erau exportate și vândute pe piața belgiană la un preț mult mai mare, datorită calității superioare. Bisschop menționează și prezența lui Poumay în Principate Române ca reprezentant al întreprinderilor din Verviers).

⁷ *Ibidem*, f. 77 (În cazul de față, noul consul belgian a fost recomandat de Camera de Comerț și Fabrica din Verviers, datorită intereselor pe care le aveau în Principatele Române).

⁸ *Ibidem*, f. 94 și 180 (Din cauza problemelor de sănătate, Bisschop a fost nevoit să părăsească postul din București. J. Poumay avea calificările necesare de comerciant pentru a ocupa postul vacant).

unui prinț belgian la tronul României, prezența studenților la universitățile belgiene și multe altele⁹.

Prima linie comercială Galați-Anvers a fost inaugurată în 1838, de către agentul comercial francez Jean Baptiste Buisson și Camera de Comerț din Anvers¹⁰. Însă primul vas belgian, „Antonius”, pleacă din Galați în 1840, încărcat de „tutun, grăsime, carne și altele”¹¹. În 1842, vasul belgian „Adela” a adus la Brăila diferite mărfuri din portul Anvers, în valoare de peste 39.000 de franci. Creșterea intereselor comerciale belgiene în Principatul Române se justifică prin prezența celor șapte vapoare pe ruta Anvers-Galați-Brăila¹². Până în 1842, Buisson s-a străduit să întreprindă diverse activități comerciale între Principatele Române și Belgia, unele reușite, însă majoritatea fiind eșecuri¹³. Plecând de la cercetările istoricului Filimon, dorim să menționăm faptul că și în 1837 au avut loc schimb de mărfuri, Belgia exportând din Anvers un singur vapor spre Galați și două vapoare către Brăila. De asemenea, mai multe vapoare au fost încărcate cu mărfuri către Anvers¹⁴.

Numirea lui Bisschop ca reprezentant al Belgiei în cele două Principate Române nu a fost deloc lesne de îndeplinit pentru Ministrul de Externe de la Bruxelles și pentru plenipotențiarul belgian de la Constantinopol. Atât industriașii moldoveni, cât și Vogoride nu erau de acord cu numirea acestuia pentru postul de la Galați, deoarece fostul reprezentant al Belgiei, Buisson, negociase cu Marele

⁹ Laurențiu Vlad, *A la recherche de Belgique Orientale. Quelques notes sur l'histoire d'un stéréotype*, „Symposia. Journal for Studies in Ethnology and Anthropology”, Craiova, 2003, p. 277-284.

¹⁰ Philippe Beke, *Relațiile diplomatice, consulare și economice dintre România și Belgia între 1838 și 1866*, în vol. *175 de ani de relații diplomatice româno-belgiene ...*, p. 92-93.

¹¹ Aurel Filimon, *Stabilirea consulatelor belgiene în România*, „Analele Științifice ale Universității A.I. Cuza din Iași” (serie nouă), secțiunea III, Istorie, tomul XVII, 1971, fasc. 2, p. 229.

¹² *Ibidem*, p. 230 (Spre exemplu, „Independance Belge” menționează pe 31 ianuarie 1841 ajungerea unui nou vas comercial de la Galați în portul Anvers. Presa nu menționează ce mărfuri au fost exportate, însă considerăm că a r fi vorba despre vânzarea cerealelor din vara anului 1840. Pe când „Journal de Bruxelles” menționează, pe 6 decembrie 1841, prezența unor noi grâne din Galați „de calitate foarte mediocră”).

¹³ MAEB, *Fond Consulat de Belgique à Bucarest ...*, f. 82 și 111 (Pentru Bisschop nu a fost deloc ușor să întrețină relațiile comerciale dintre Principatele Române și Belgia, deoarece, până spre sfârșitul anului 1844, nu avea statutul de consul și nici rezidență fixă. Vara locuia la Brăila, iar iarna la București. Până în prezent, nu se cunosc cu exactitate condițiile în care guvernul belgian i-a acordat titlul de consul al Principatelor Valahia și Moldova, spre surprinderea reprezentantului belgian la Constantinopol. Acesta din urmă s-a opus vehement, susținând că Bisschop nu este un bun reprezentant comercial și că are intenția să se reîntoarcă în Belgia. Pe când „Independance Belge” menționează pe 26 iunie 1841 faptul că agentul comercial belgian a primit subvenții datorită trimerii mărfurilor belgiene pe un vas belgian către Galați. Acest lucru afirmă prezența lui Bisschop încă din 1841 în Principatele Române).

¹⁴ „L'Emancipation”, Bruxelles, 16 februarie 1841, p. 2.

Vizir otoman cumpărarea unor mari cantități de sare din Portugalia spre Imperiul Otoman, contrar intereselor Principatului Moldovei. Pentru postul de la Galați, care reprezenta interesele Belgiei, a fost propus și un diplomat rus. În documentul de față nu îi este menționat numele, însă propunerea a fost refuzată de acesta, întrucât nu i-a fost oferit titlul de „Ministru”, ci de „Consul”. Ion Ghica, numit în document „Prințul de Salmos”, a fost numit ca reprezentant al guvernului belgian la Galați. Unele afaceri moldovene trebuiau rezolvate de reprezentantul belgian de la București (Bisschop fiind în cele din urmă acceptat), în ciuda intereselor lui Vogoride de la Iași. Ca atare, Ghica nu a fost ales ca reprezentant belgian din mai multe motive. Chiar dacă Bisschop a fost ales, într-un final, ca diplomat comercial în Principate Române, plenipotențiarul belgian de la Constantinopol dorea întârzierea aprobării unui consulat, invocând numărul mic de afaceri, dar și lipsa experienței românilor în materie de societăți străine¹⁵.

Toate aceste dificultăți s-au datorat pe de o parte lipsei școlilor economice în Principatele Române, pe de altă parte, datorită suzeranității otomane și ruse. Spre exemplu, Valahia primea doar 3% din valoarea importurilor și exporturilor. Pe de altă parte, Regulamentele Organice ofereau mai multă libertate comercianților moldoveni pentru a putea avea cale liberă pe Dunăre și spre Dardanele. Păstrarea principiilor feudale de către caimacanii români nu a permis dezvoltarea unei industrii naționale, ci doar vânzarea cerealelor în porturile dunărene¹⁶. Au existat mici tendințe de modernizare a agriculturii din partea lui Nicolae Șuțu aducând „unelte plugărești” din Franța. Ba mai mult, acesta a trimis câțiva studenți în străinătate pentru studierea agriculturii. Datorită creșterii cererii de cereale, românii și-au lărgit suprafețele agricole¹⁷.

Cu toate acestea, ne întrebăm de ce Belgia avea nevoie de cantități mari de cereale? Mai multe discuții parlamentare au avut loc între 1845-1848 privind criza agricolă. Charles de Brouckère alături de ceilalți parlamentari liberali au fost nevoiți să se confrunte cu criza alimentară concomitent cu creșterea demografică. Ministrul de Interne, Charles Rogiers, a apelat la liberul comerț cumpărând noi alimente de pe piața europeană, practici împrumutate după model britanic. Chiar dacă, după 1850, prețurile au crescut pe piața belgiană și au existat noi conflicte, clasa politică a continuat să adopte principiile liberului comerț și *laissez faire*, abandonând vechile practici din secolul anterior. Analizii economici belgieni au

¹⁵ MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest ...*, Raport politic către „Monsieur le Comte” din 7 noiembrie 1842, f. 1-3 (Din păcate, nu am putut descifra numele reprezentantului belgian de la Constantinopol. Plenipotențiarul belgian a insistat prin „Bibia Rosetti” (bănuim a fi vorba despre C.A. Rosetti) ca Bisschop să fie acceptat de gospodarul valah).

¹⁶ Thomas David, *Naționalisme économique et industrialisation. L'expérience de pays d'Europe de l'Est (1789-1989)*, Geneva, Librairie Droz, 2009, p. 66-68.

¹⁷ Alexandru Andronic, *Preocupări ale ocîrmuirii Moldovei în domeniul agriculturii în perioada regulamentară*, „Carpica”, vol. VI, Bacău, 1974, p. 115-117.

jucat cel mai important rol, impunând Parlamentului să realizeze analize corecte în concordanță cu creșterea demografică¹⁸.

După 1846, comercianții belgieni își manifestă tot mai vădit interesul pentru cerealele românești. Conform raportului scris de Bisschop la 14 aprilie 1848, prețul recoltei de cereale din 1847, din portul Brăila, era unul avantajos pentru piața belgiană. În cazul în care piața europeană din est nu va cumpăra cantități însemnate de cereale, Belgia ar putea profita de prețul scăzut în iulie-august. Din păcate, cele mai mari cantități de porumb au fost cumpărate de Irlanda. Deși calitatea orzului din 1847 nu s-a ridicat la așteptările de pe piața belgiană, datorită tarifului scăzut, industriașii belgieni au dorit să cumpere destul de mult pentru producția de bere și distilerie. Nu doar cerealele au fost de interes pentru consulul belgian, ci și producția de lemn, necesară pentru construcția de poduri și în alte domenii. Principatul Moldovei deținea lemn de cea mai bună calitate, însă transportul spre Dunăre se efectua doar vara. Cele mai mari cantități de lemn au fost exportate către Imperiul Otoman, de aceea Belgia acceptase să plătească 10 franci/m³. Reprezentantul belgian menționa că prețul este destul de scăzut iar marfa poate fi vândută de societățile belgiene armatei, dar și altor utilizatori.

Lâna a fost cel mai important produs românesc cumpărat de întreprinderile flamande și valone, încă dinaintea de 1847. Însă, în ultimul an, cele mai mari exporturi au fost cumpărate de germani. Singura problemă a comercianților belgieni era că lâna românească trebuia spălată și tratată de mai multe ori, în ciuda calității ei superioare. Drept urmare, Bisschop propune țării sale să atragă mai mulți investitori către Principate, din mai multe motive: cultivarea și producerea cerealelor, iar apoi exportarea acestora la un preț mult mai mic. Instalarea unor societăți belgiene la Galați și Brăila ar încuraja dezvoltarea comerțului cu Principatele Române și legarea unor relații diplomatice mult mai strânse. Ba mai mult, Bisschop compara portul Brăila cu cel mai mare port industrial englez. Această exagerare avea probabil drept scop dorința de a-l convinge pe Ministrul de Externe de la Bruxelles să atragă societățile comerciale belgiene către Brăila și Galați.

În ceea ce privește importurile belgiene pe piața românească, negustorii români cumpărau fier negru. Consulul român propunea guvernului belgian ca în viitor să fie exportat către porturile românești și fier alb, deoarece se găsea în cantități mici. Desigur, către Principate au fost exportate și alte produse, precum

¹⁸ Maarten van Dijck, *De wetenschap van de wetgever. De klassieke politieke economie en het Belgische landbouwbeleid, 1830-1884*, Universitaire Pers Leuven, 2008, p. 171-180 (Plecând de la ideile lui Adam Smits, liberalii au organizat întâlniri și congrese în 1846 pentru liberul comerț. La Bruxelles a fost organizat un nou club pentru a-și promova propriile principii prin pamflete, manuale și articole. Succesul poate fi observat prin alegerea acestora în Parlament și prin adoptarea unor noi legi).

arme de lux, toalete, veselă de bucătărie, zahăr rafinat etc.¹⁹. Datorită umidității, cuprul și zincul au fost greu de importat în portul Brăila. Întreprinderile belgiene exportau din Anvers cele două materii cu ajutorul vapoarelor engleze, acceptând ca marfa să fie recunoscută ca proveniență engleză pentru evitarea taxelor vamale suplimentare. Comercianții belgieni aplicau mereu o taxă de asigurare asupra produselor destinate comercianților români datorită diferenței mari între prețul cumpărării și prețul vânzării. Din păcate, în arhivele belgiene am găsit foarte puține informații asupra acestei firme, fapt ce justifică dificultățile de colaborare și transportare a mărfurilor către Brăila²⁰.

Primele întreprinderi belgiene prezente la București au fost „Van den Bosschen Freres & Janssens”, originare din Tirlemont. Zahărul rafinat și lâna românească erau exportate și vândute pe piața belgiană la un preț mult mai mare, datorită calității superioare. Bisschop menționează și prezența lui Poumay în Principate Române, ca reprezentant al întreprinderilor din Verviers²¹.

¹⁹ MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest ...*, Raport comercial către „Monsieur le Ministre” din 14 aprilie 1848, f. 1-5 (În ceea ce privește transportul pe Dunăre, în opinia lui Bisschop, o mare parte din cheltuieli se pierd între portul Brăila și Sulina, unde este necesară încărcarea produselor. Încă din 29 septembrie 1853 apar informații în ziarul „Handelsblad” despre prezența cerealelor în porturile Brăila și Galați, „magaziile fiind foarte pline”. Criza economică belgiană din 1845-1849 a forțat închiderea legațiilor din Confederația elvețiană, Grecia și Suedia. Astfel de crize „diplomatice” observăm la Galați, însă nu și în Brăila).

²⁰ *Ibidem*, Raport către „Monsieur Bron a Bruxelles”, Huy 6 august 1851, f. 1-2.

²¹ *Ibidem*, prima parte, document nenumărat din 3 aprilie 1851, copie din 12 martie 1851, f. 1-2.

Se pare că, în timpul războiului ruso-turc, consulul belgian de la București a fost acuzat de vânzarea de arme către domnitorul valah Știrbey, pentru susținerea armatei ruse. Poumay declară că nu este implicat în astfel de afaceri, combătând acuzațiile făcute de Ministrul Afacerilor Externe francez de la Paris, Walewski²². Rămâne totuși suspect faptul că reprezentantul belgian a cerut concediu la scurt timp după ce a fost acuzat²³. Documentele din fondul respectiv nu ne oferă suficiente informații pentru a lămuri de ce consulul general francez de la București, Beclard, îi mulțumește lui Poumay pentru colaborare în susținerea armatei ruse în aceeași lună, iulie 1855²⁴. Cu toate acestea, potrivit cercetărilor istorice, în ianuarie și august 1852 au fost procurate peste 1.800 de puști de la fabricile din Liège. În următorul an s-au comandat încă 2.000 de puști de la aceleași fabrici²⁵. Activitatea, priceperea și relațiile pe care consulul belgian le avea în Principatele Române au fost apreciate nu doar de cabinetul de la Bruxelles, ci și de ceilalți consuli aflați la Iași și București. În septembrie 1858, consulul britanic de la București, Colguhoun, i-a încredințat temporar lui Poumay atribuțiile sale²⁶. Până în 1862, respectiv 1866, cele două Principate de la nord de Dunăre nu au putut să joace un rol decisiv în propria lor politică externă, fiind sub suzeranitate otomană. După cum a precizat și istoricul Gheorghe Cliveti în

²² *Ibidem*, f. 123.

²³ *Ibidem*, f. 124.

²⁴ *Ibidem*, f. 125.

²⁵ Angela Ramona Dumitru, *Consolidarea și modernizarea puterii armatei a Țării Românești în perioada 1849-1856*, „Analele Universității din Craiova, Seria Istorie”, anul XIII, nr. 2/14, Craiova, 2008, p. 117.

²⁶ MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest ...*, f. 178.

publicațiile sale, românii au încercat să-și găsească mai degrabă „locul decât rolul” în Europa²⁷. Jacques Poumay însuși afirma că Moldova și Valahia erau subjugate de către ruși și otomani din cauza pământului „fertil și inepuizabil” și al poziției de „grâнар al abundenței”, ceea ce împiedica dezvoltarea acestora pe plan intern și extern²⁸. Singura opțiune a românilor, în opinia belgianului, a fost aceea de a lupta pe plan internațional pentru unirea care „să asigure existența politică și prosperitatea viitoare a Principatelor”²⁹.

Unirea celor două Principate Române a fost cheia principală pentru dezvoltarea relațiilor economice dintre cele două state. Numărul de vase comerciale a crescut astfel pe linia Galați-Brăila-Anvers, atât în ceea ce privește importurile, cât și exporturile. Până în 1880, exporturile românești către Belgia au fost destul de puține, îndeosebi din cauza lipsei unui consulat românesc la Anvers și Bruxelles. Însă cantitatea de produse belgiene spre România creștea de la an la an, sticla și zahărul ocupând primele două locuri. Românii exportau cantități mari de cereale, devenind în acest fel grâнарul portului Anvers. Așa cum a remarcat și istoricul Aurel Filimon, foarte multe mărfuri nu erau înregistrate cu proveniență belgiană. După trecerea prin vama de la Viena sau Constantinopol, mărfurile erau înregistrate ca având origine austriacă, engleză sau otomană. Multe nave engleze, germane sau franceze nu frecventau ruta Anvers-Galați, ci traversau porturile Amsterdam, Londra sau Constantinopol. Istoriografia română relevă faptul că domnitorul A.I. Cuza avea relații foarte strânse cu consulul belgian, fapt ce demonstrează continuarea și dezvoltarea relațiilor politico-economice. Poumay a primit sarcina de a organiza sistemul financiar român, fără a ști că noul domnitor, ales în 1859, dorea să propună guvernului belgian un împrumut. Refuzul Belgiei de a acorda un împrumut extern s-a datorat atât situației internaționale, cât și statutului pe care îl aveau Principatele Unite Române. Dar acest fapt nu a afectat deloc dezvoltarea relațiilor, ba dimpotrivă, Belgia a efectuat mai multe exporturi și importuri. Din păcate, deschiderea unui consulat la Iași a fost refuzată de autoritățile belgiene, în 1859, din motive financiare. Cert este că relațiile dintre Cuza și Poumay erau foarte apropiate și că diplomatul belgian a contribuit timp de 17 ani la dezvoltarea relațiilor economice.

Criza politică belgiană privind taxele asupra cerealelor a fost una din cauzele pentru care consulatul de la Iași nu a fost deschis în această perioadă. Din 1860, prețurile cerealelor au crescut semnificativ, astfel luând naștere o nouă revoltă alimentară în 1861. Liberalii Molinari și Orts au cerut miniștrilor Rogier,

²⁷ Gheorghe Cliveti, *Unirea românilor, în „calendarul” Europei moderne, „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol» din Iași*”, vol. 55, 2018, p. 94-96.

²⁸ Idem, *Lupta românilor pentru unitatea națională. Ecouri în presa europeană (1855-1859)*, Iași, Edit. Junimea, 1974, p. 8-9.

²⁹ *Ibidem*, p. 18.

Vandenpeereboom și „autoproclamatul economist politic Pirmez” desființarea completă a taxelor de import. Cu toate acestea, taxele pentru grâu erau aplicate între 1,6% en 2,5% din valoarea mărfii și 2,3% en 3,7% din valoarea mărfii pentru secară. Liberalii nu puteau elimina complet taxele de import pentru cereale atât timp cât țara încă trecea printr-o criză alimentară³⁰.

Din momentul în care prințul Carol I a sosit la București, consulul belgian nu l-a acceptat cu aceeași ușurință ca pe domnitorul Cuza. Aurel Filimon ne explică una dintre cauze, și anume dorința ca pe tronul României să ajungă Contele de Flandra³¹. Însă cercetări recente ne relevă alte motive pentru care Poumay nu era în favoarea prințului german. La 8 octombrie 1866, reprezentantul belgian la Constantinopol, Helman de Grimbergh, îl anunța pe Ministrul de Externe de la Bruxelles că din 1856 au existat conflicte nerezolvate între Prințul Știrbey și Poumay. Din pricina comportamentului ostil manifestat de Poumay în această perioadă, prințul Carol a sugerat înlocuirea lui. Cel care a cerut, prin Constantinopol, înlocuirea de urgență a fost Prințul Știrbey³². Ba mai mult, a insista ca Poumay să părăsească postul de la București, argumentând că: „... le Gouvernement du Prince Charles est peiné de voir votre Gouvernement représenté à Bucarest par un agent aussi antipathique que M. Poumay. Si vous voulez bien vous charger d'écriture dans ce sens à Bruxelles, nous vous en serons infiniment reconnaissants. Dans le cas contraire, si vous croyez devoir vous abstenir dans cette affaire, le Prince Charles de Hohenzollern s'adressera directement, par lettre privée, à Sa Majesté le Roi Leopold II, qu'Il connait très bien”³³. Grimbergh le-a cerut consulilor italian și prusac de la București opinii despre bancherul belgian, pentru a afla dacă acesta manifesta într-adevăr „antipatie” față de noul prinț și guvernul român. Conform afirmațiilor reprezentantului prusac, chiar și consulul italian adoptase o atitudine neadecvată. Grimbergh considera că Poumay pare a fi influențat de alți colegi, neavând nimic împotriva prințului sosit la București. De asemenea, îi sugera Ministrului de Externe de la Bruxelles, Charles Rogier, să numească un alt reprezentat belgian, care să nu

³⁰ Maarten de Dijck, *op. cit.*, p. 385-393 (Noi revolte a fost organizate atât în Flandra, cât și în Valonia).

³¹ Aurel Filimon, *Relațiile româno-belgiene între 1859-1878*, „Revista de Istorie”, Tom 31, nr. 2, București, 1978, p. 228-234 (Toate activitățile politico-administrativ-economice din zona Moldovei (cu excepția portului Galați) reveneau consulului general belgian din București până la deschiderea primului consulat belgian de la Iași).

³² MAEB, *Fond Consulat de Belgique a Bucarest ...*, f. 233 (În raportul de față, diplomatul Grimbergh prezintă aspectele pozitive ale consulului Poumay. Totodată, acesta îndeamnă cabinetul de la Bruxelles să țină cont de activitățile pe care acesta le-a realizat de la venirea sa în Principatele Române).

³³ *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Ministre” din 21 noiembrie 1866, f. 1-3 (Trebuie menționat faptul că Prințul Știrbey făcea parte din noul guvern român).

aibă funcția de „negociator sau bancher, dar să fie agent din Departamentul nostru”³⁴. Concluziile anchetei au fost formulate și pe baza relatărilor reprezentanților moldo-valahi, care susțineau că bancherul belgian era în conflict doar cu Știrbey, nicidecum cu guvernul român sau cu prințul prusac³⁵.

Un alt factor care a jucat un rol esențial în decizia diplomatului belgian a fost comerțul privat pe care îl efectua între România și Belgia. În iunie 1863, a fost trimisă de la București o înștiințare către Ministrul de Externe privind afacerile private pe care Poumay le făcea prin banca sa privată, pentru „o proprietate importantă” din Verviers. Jules Antoinel, reprezentantul Societății Bernard-Rolandt, menționa în raportul său că toate aceste afaceri „considerabile” se datorau poziției pe care consulul belgian o ocupa în cadrul Băncii Naționale a Valahiei³⁶.

³⁴ *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Ministre” din 15 ianuarie 1867, f. 1-3.

³⁵ *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Ministre” din 25 ianuarie 1867, f. 1-2 (Chiar dacă acuzațiile nu sunt tocmai fondate, guvernul român dorea un nou reprezentant belgian la București. Deocamdată nu înțelegem clar motivele pentru care reprezentanții români nu doreau un „bancher”. Nimeni nu a evocat faptul că, în timpul crizei din februarie 1866, Crețulescu apelase la ajutorul „bancherului” pentru un împrumut de șase milioane de piaștri. Prin intermediul casei comerciale „The London and County Bank”, consulul belgian a reușit să ofere românilor împrumutul necesar sus menționat).

³⁶ *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Ministre” din 22 iunie 1863, f. 1 (Nu știm încă în ce condiții Jules Antoinel a reușit să-l înștiințeze pe Ministrul de Externe direct din cadrul consulatului de la București. Societatea Bernard-Rolandt, producătoare de fier forjat, avea sediul la Fontaine-l'Évêque, în apropiere de Charleroi).

Din motive personale, Poumay i-a cerut lui Charles Rogier lămuriri cu privire la decizia luată, și anume demiterea acestuia din postul de la București. Ceea ce pare inexplicabil este faptul că nu i s-a oferit un alt post diplomatic după activitatea pe care a desfășurat-o timp de aproape 17 ani la București³⁷. Ca urmare, la data de 14/26 februarie 1867, bancherul se vede obligat să ceară ca demisia să-i fie aprobată și semnată de rege³⁸. Câteva luni mai târziu, presa belgiană publica discuțiile apărute la București împotriva diplomatului belgian. „L'Écho du Parlement Belge” îl îndeamna pe consul să refuze cererea de demisie și să-și sacrifice interesele personale pentru funcție³⁹. Noul reprezentant belgian la București, Pietter Stiegard, a fost numit la 24 decembrie 1868⁴⁰.

Jacques Poumay nu a plecat imediat din România, ci s-a ocupat în continuare de întreținerea relațiilor economice pe care le avea între fabricile din Verviers și industriașii români. În 1874, exista chiar banca belgiană „Jacques Poumay”, prin care noul consul belgian de la București, J. Jooris, dorea să efectueze diverse tranzacții comerciale⁴¹. Pentru a reuși acest lucru, a cerut guvernului belgian să-i ofere „domnului Guy Hecht” un post în cadrul consulatului, în principal datorită funcției sale de director al băncii „Poumay”. Din cauza scăderii exporturilor și importurilor pe care Belgia le efectuase între 1867 și 1874, Jooris a insistat ca Hecht să fie viceconsul la București, invocând experiența de comerciant a acestuia în Anglia, Franța, Germania și Egipt⁴². În 1872, Poumay participă la înființarea societății generale „pentru favorizarea dezvoltării comerțului și industriei” cu alte țări europene, cu sediul la București. Capitalul total al societății era de 40 de milioane de franci, sub forma a 80 de mii de acțiuni⁴³. Totodată, alături de D. S. Rodocanachi, Menelas N. Germani, S. Ioannidi, Petre S. Christu și Achille L. Zerlendi, a pus bazele societății cu denumirea de „Banca Națională a României”, cu capital de 25 de milioane de franci, sub forma a

³⁷ *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Ministre” din 13/25 februarie 1867, f. 1-2 (Poumay a fost foarte afectat de decizia ministrului Rogier. În plus, deținea multe afaceri comerciale, care acum erau, desigur, în pierdere).

³⁸ *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Ministre” din 14/26 februarie 1867, f. 1

³⁹ *L'Écho du Parlement Belge*, Bruxelles, 10 iulie 1867, p. 1 (Din păcate, nu cunoaștem numele autorului articolului).

⁴⁰ Aurel Filimon, *op.cit.*, p. 232.

⁴¹ MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest (Roumanie)*. *Personnel M. Hecht.*, no. Pers. 989, Partea II, Raport către „Monsieur le Comte” din 20 august 1874, f. 1-2.

⁴² *Ibidem*, Raport către „Monsieur le Comte” din 26 august 1874, f. 1-3 (G. Hecks, de origine germană, dar englez prin naturalizare, este unul dintre cei mai vechi comercianți în România).

⁴³ Gheorghe Zane, *Economia de schimb în Principatele Române*, București, Edit. „Casei Școalelor”, 1930, p. 374.

50 de mii de acțiuni. Din consiliul băncii făceau parte și I.C. Brătianu, prințul Dimitrie Ghika, Constantin Grădișteanu și alții⁴⁴.

Așa cum a menționat și istoricul Laurențiu Vlad, anul 1872 a reprezentat debutul dezvoltării relațiilor financiare și de credite, România adoptând modelul belgian. Ba mai mult, Guvernul a comandat de la Bruxelles „62.485.235 de monede de argint și nikel” cu o valoare de 31 de milioane de franci francezi⁴⁵. Lucrarea istoricului sus menționat ne-a oferit oportunitatea de a cerceta mai mult acest acord între cele două țări și de a clarifica anumite lacune privind activitățile bancherului Poumay. Așa cum am observat mai sus, Belgia trecea printr-o criză economică alimentară, prețurile fiind destul de ridicate pentru populație. Ne întrebăm cum a reușit guvernul belgian să ofere acest împrumut. În primul rând, regele Leopold al II-lea a apelat la sprijinul guvernului și a băncilor pentru organizarea propriei sale colonii Congo, oferind la schimb o dobândă și siguranță acestora. În al doilea rând, guvernul nu mai era condus de Partidul Liberal, ci de Partidul Catolic care adoptase la sfârșitul anului 1872 legea privind abolirea completă a taxelor asupra produselor alimentare. Toate aceste decizii au adus câștiguri statului belgian, încurajând dezvoltarea relațiilor⁴⁶.

După cucerirea independenței, România a adoptat o poziție diferită față de statele europene în ceea ce privea interesele diplomatice și politico-economice. Trasarea noilor granițe pe continentul european, apariția noilor diplomații europene și recente interese economice au oferit statelor mici independența, atât pentru echilibrarea puterii europene, cât și pentru a juca rolul de barieră între Marile Puteri. Până în 1914, românii au avut un rol mai degrabă pasiv în deciziile europene, însă dorința prezenței acestora în capitalele marilor imperii a fost o necesitate pentru dezvoltarea relațiilor diplomatice și economice și pentru eliminarea vechilor influențe otomane sau rusofone. Succesele clasei diplomatice române s-au datorat pregătirii și experienței lor, dar și intereselor manifestate de marile puteri pentru gurile dunărene și Marea Neagră⁴⁷.

⁴⁴ Constantin I. Băicoianu, *Istoria politicii noastre monetare și a Băncii Naționale*, vol. I, partea a II-a, București, Edit. Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1932, p. 821-824.

⁴⁵ Laurențiu Vlad, *op. cit.*, p. 282.

⁴⁶ Maarten de Dijck, *op. cit.*, p. 392-393 (Promotorul Partidului Catolic, Jules Malou, considera că prețul cerealelor locale era destul de ridicat chiar și în timpul recoltelor bogate. De asemenea, Malou observase că producția de cereale nu a fost suficientă pentru populația belgiană. Plecând de la acest fapt, acesta dorea liberul comerț, stabilizarea prețurilor și evitarea noilor „crize alimentare”).

⁴⁷ Aura Carmen Slate, *Actori decizionali în politica externă românească – noi interpretări ale evoluției scenei diplomatice din perioada 1877-1888*, „Postmodern Openings”, vol. 1, Edit. Lumen, 2010, p. 58-60.

MAEB, Fond *Consulat de Belgique à Bucarest*. *Correspondance de Bissec-hop et Poumay*, nr. personal 989, 12 martie 1851.